

Arkeologinen inventointi

Marttilan aurinkovoimahanke, Santinkulma

2024

Juha Ruohonen
Siiri Tuomenoja

Maanala Oy

Sisällys

Tutkimuksen perustiedot 3
1. Johdanto 4
1.1. Tausta ja tutkimustehtävä 4
1.2. Menetelmät 4
2. Taustatutkimus 5
2.1. Maaperä ja topografia 5
2.2. Tutkimushistoria ja tunnetut kohteet 6
2.3. Historialliset kartat ja ilmakuvat 8
2.4. Paikannimistö 10
3. Maastohavainnot 12
4. Yhteenveto 16
5. Lähteet 17

Tutkimuksen perustiedot

Kohde: Marttila Santinkulma, aurinkovoimalan hankealue

Tutkimuksen tyyppi: arkeologinen inventointi

Tavoite: selvittää sijaitseeko tutkimusalueella muinaisjäännöksiä

Kenttätyöaika: 6.5.2024

Tutkijat: FM Juha Ruohonen, FM Jerry Möller ja FM Siiri Tuomenoja, Maanala Oy

Tilaaja: Fortum Renewables Oy

Aiemmat arkeologiset tutkimukset: Vesa Laulumaa 2010, inventointi

Koordinaatit alueen keskeltä: N 6728830 E 274880

Valokuvat: Juha Ruohonen / Maanala Oy

Tutkimuksessa talletetut esinelöydöt ja näytteet: –

Tulos: Inventointialueelta ei todettu kiinteitä muinaisjäännöksiä tai muita kulttuuriperintökohteita.

Kuva 1. Tutkimuskohteen sijainti merkittynä punaisella pisteellä. Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

Raportin karttakoordinaatit on ilmoitettu ETRS-TM35FIN-järjestelmässä (korkeus N2000). Alkuperäinen arkistoaineisto digitaalisine valokuvineen: Maanala Oy. Raporttikopiot pdf-muodossa: Museoviraston arkisto, alueellinen vastuumuseo ja työn tilaaja.

Kansikuva: Santinkulman keskeistä selvitysaluetta Ihmistenojan varrella.

1. Johdanto

1.1. Tausta ja tutkimustehtävä

Fortum Renewables Oy:llä on suunnitteilla aurinkovoimahanke Marttilan Santinkulmaan. Hankealue sijaitsee Varsinais-Suomessa, Marttilan kunnan keskustasta noin 4 kilometriä pohjoiseen, noin 1,7 kilometriä Hämeentien luoteispuolella (kuvat 1 ja 2). Hankealueen koko on noin 149 hehtaaria. Hankealue rajautuu 110 kV ja 400 kV jännitetason voimajohtoihin, joten uudelle sähkönsiirtoyhteydelle ei ole tarvetta.

Alueella katsottiin tarpeelliseksi tehdä arkeologinen inventointi. Työn tarkoituksena oli selvittää, onko suunnitellun aurinkovoimalan alueella aiemmin tuntemattomia arkeologisia kohteita. Fortum Renewables Oy tilasi inventoinnin Maanala Oy:ltä.

1.2. Menetelmät

Ennen arkeologisen inventoinnin maastotöitä tutkimusalueesta tehtiin kattava esiselvitys. Sen yhteydessä käytiin läpi alueen aiemmat arkeologiset tutkimukset, tunnetut kohteet ja irtolöydöt sekä keskeiset paikallishistoriat (Oja 1959). Historiallisesta kartta-aineistosta nykykartalle asemoitiin isojakokartat (Strömborg 1778–1779; Lönnmark 1800–1801) ja pitäjänkartat (karttalehdet 2022 05 ja 2022 08 Marttila) ja tuoreempaan maankäyttöhistoriaan tutustuttiin vanhojen peruskarttojen (karttalehdet 2022 05 Seppälä/Karinainen ja 2022 08 Koivukylä) sekä Maanmittauslaitoksen historiallisten ilmakuvien (Paikkatietoikkuna) avulla. Esitöissä etsittiin myös arkeologisiin kohteisiin mahdollisesti viittaavaa paikannimistöä, jota käytiin läpi karttojen lisäksi avoimista nimistöportaaleista (Nimisampo ja Nimiarkisto). Lisäksi tutkimusalueen muinaisjäännöspotentiaaliin perehdyttiin maastokarttojen topografian, MML:n Laserkeilausaineiston (5 pistettä/m^2) sekä GTK:n 1:20 000 mittakaavan maaperäkarttojen (Maankamara) pohjalta. Taustatutkimuksen teki arkeologi FM Siiri Tuomenoja.

Maastotyössä käytettiin arkeologisina inventointimenetelminä silmämääräistä havainnointia, maanäytekairausta ja pintapoimintaa. Tehdyt havainnot dokumentoitiin sanallisesti ja valokuvaamalla ja ne mitattiin paikalleen Garmin GPSMAP 66S -laitteella. Maastotyön teki arkeologi FM Juha Ruohonen apunaan arkeologi FM Jerry Möller. Kenttätyöt tehtiin havainnoinnin kannalta hyvissä olosuhteissa 6.5.2024, joskin osa pelloista oli tarkastushetkellä kasvillisuuden peitossa, joko sängellä tai oraalla. Myöhäisestä keväästä huolimatta pellot eivät hankealueella olleet kovinkaan vetisiä.

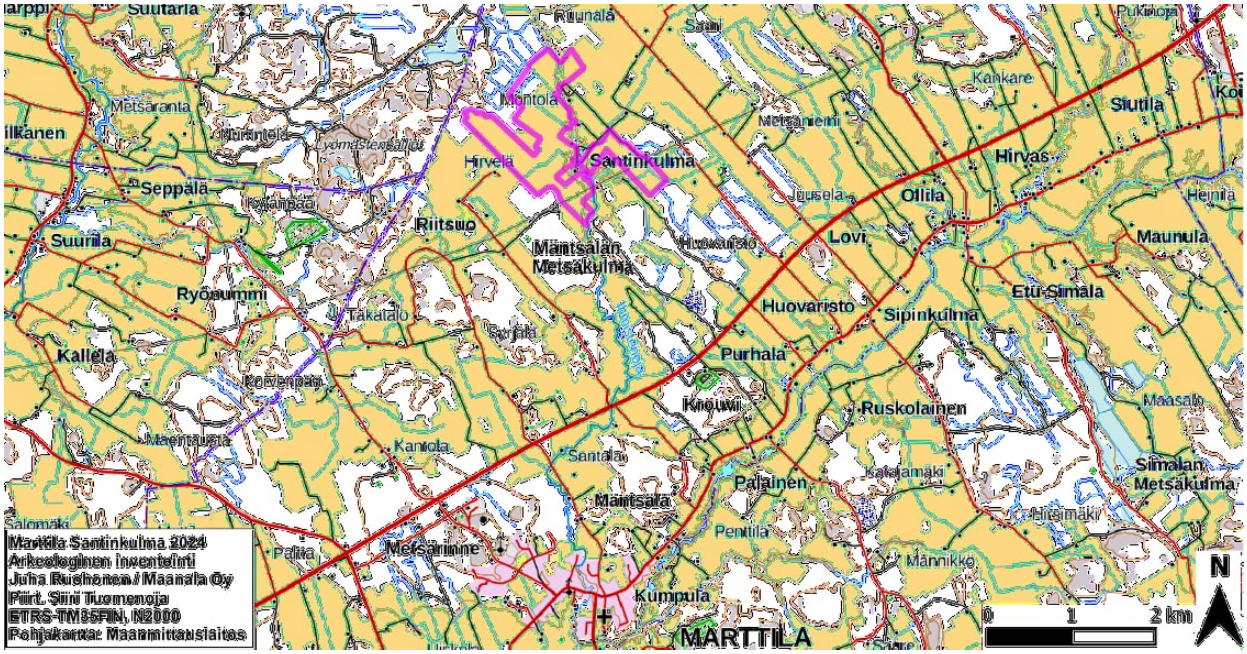

Kuva 2. Marttilan keskustan ja valtatie 10 pohjoispuolella sijaitseva tutkimusalue maastokartalla.

2. Taustatutkimus

2.1. Maaperä ja topografia

Santinkulman selvitysalue sijoittuu enimmäkseen korkeuskäyrien 70–75 m mpy välille. Alue on kauttaaltaan alavaa ja tasaista peltoaluetta, jota muutamat ojat ja pikkutiet halkovat. Suurin ojista on alueen keskellä kulkeva Ihmistenoja, joka laskee etelään kohti Paimionjokea. Asutut ja rakennetut alueet, samoin kuin metsämaastot, on rajattu selvitysalueen ulkopuolelle. Alueen nykyinen maankäyttö keskittyy viljelyyn, jonka lisäksi alueen eteläosassa on yksittäinen lato sekä suunnilleen länsilounaasta itäkoilliseen kulkeva voimajohtolinja.

Geologian tutkimuskeskuksen 1:20 000 mittakaavan maaperäkarttojen (Maankamara) perusteella suurin osa selvitysalueesta on savea (kuva 3). Alueen luoteisosassa pohjasaven päällä on kuitenkin pintamaalajina hiekkaa. Muutoin hiekka- ja hiekkamoreenimuodostumat kuten myös kalliomaat rajautuvat alueen ulkopuolelle. Selvitysalue rajautuu monella suunnalla ojitettuihin soihin, ja maaperä alueella on luonteeltaan kostea.

Maanmittauslaitoksen 5 pistettä/m^2-tarkuuden Laserkeilausaineistosta tehdyllä visualisoinnilla (kuva 4) hankealue näyttäytyy varsin tasaisena viljelymaana. Pelloilla on havaittavissa muutamia pienialaisia ja ympäristöään korkeampia kumpareita sekä Ihmistenojan itäettä länsipuolella. Vertailu vanhoihin peruskarttoihin ja ilmakuviin paljastaa ne kuitenkin latojen/riihien tms. ulkorakennusten jäänteiksi. Esimerkiksi alueen kaakkoisreunassa sijaitsee selkeähkö kumpare, joka erottuu myös värjäymänä ortokuvassa, mutta tälläkin kohdalla on vuoden 1963 peruskartan (karttalehti 2022 08) mukaan sijainnut ulkorakennus, joka on sittemmin purettu.

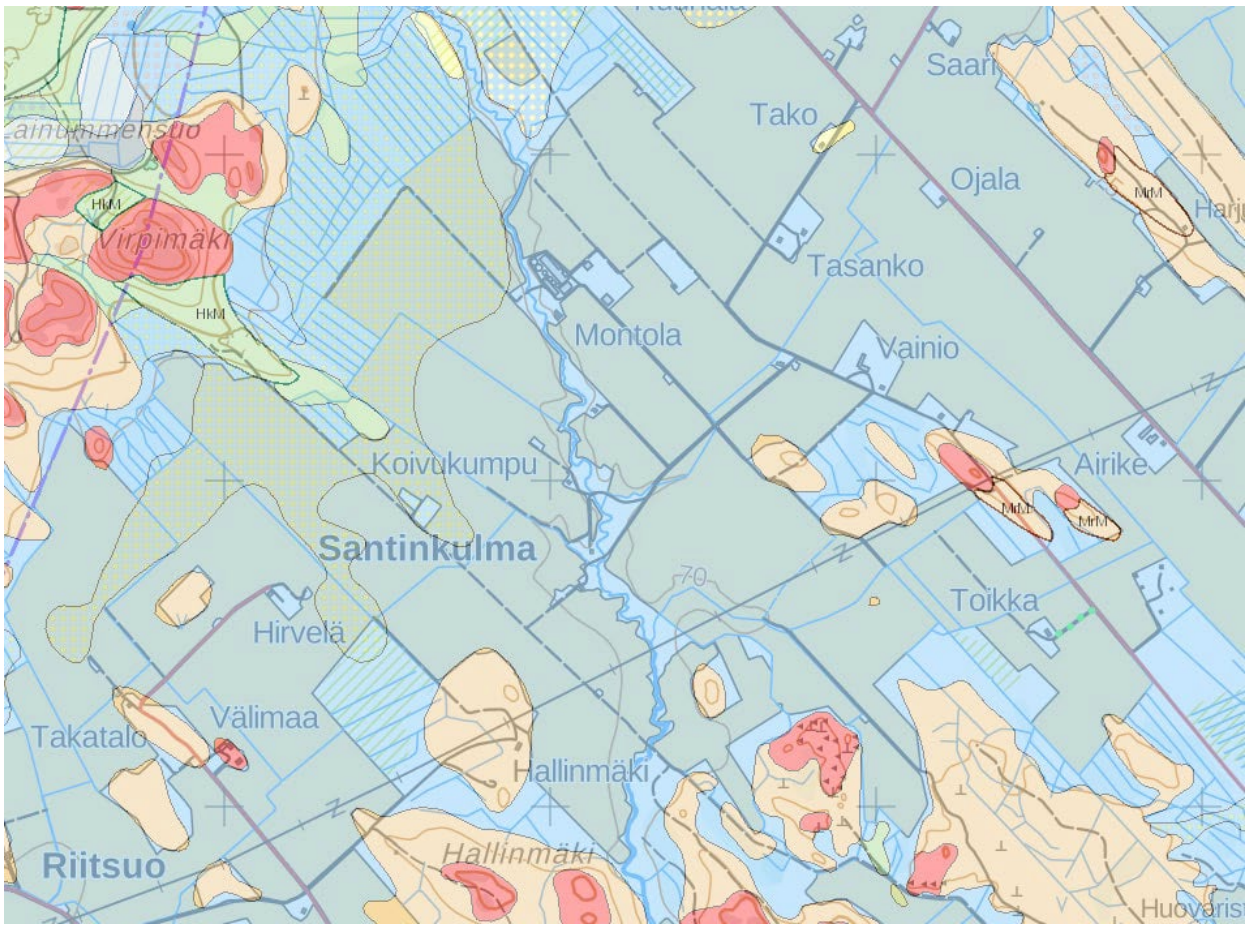

Kuva 3. Selvitysalue Geologian tutkimuskeskuksen 1:20 000 mittakaavan maaperäkartalla. Siniset alueet ovat pinta- ja pohjamaalajiltaan savea, keltaiset hiekkamoreenia ja vaaleanvihreät hiekkaa. Kuvakaappaus Maankamara-karttapalvelusta.

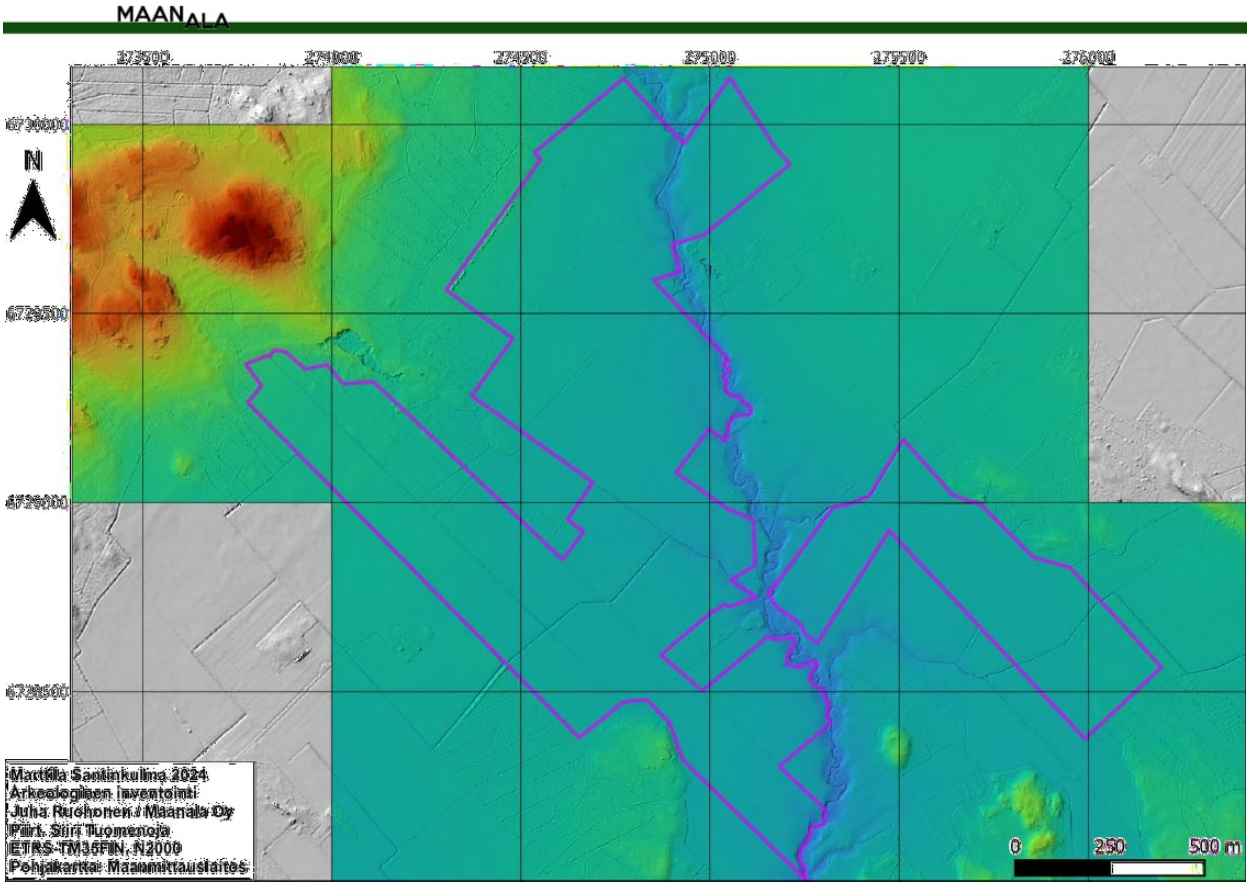

Kuva 4. Selvitysalue Maanmittauslaitoksen 5 pistettä/m^2-tarkuuden Laserkeilausaineistosta tehdyllä visualisoinnilla. Kartalla ovat päällekkäin rinnevarjoste ja liukuvärjätty korkeusmalli.

2.2. Tutkimushistoria ja tunnetut kohteet

Marttilan kunnassa ei ole koskaan tehty niin sanottua arkeologista perus- eli yleisinventointia. Alueen ainoa laaja-alaisempi tutkimus vaikuttaa olevan Kustaa Killisen vuonna 1877 tekemä luettelointiretki, jolla hän kirjasi ylös muinaisjäännöksiin liittyviä havaintoja, suullista perimätietoa ja kansantarinoita koko Maskun kihlakunnan alueella, johon Marttilakin tuolloin kuului. Sen ehkä kiinnostavin havainto nykyisen selvitysalueen kannalta on Killisen kirjaus Ihmistenojasta: ”*Tuon ojan äyräillä on vanhain hautain kaltaisia syvennyksiä. Kuulutaan niitä joskus vähä kaivetunkin, mutta ei ole mitään merkittävää löytty.”* Mahdollisesti Killinen viittaa tällä pitkän ojan alajuoksuun Marttilan kirkon lähettyvillä.

1900- ja 2000-lukujen aikana kunnassa on tehty muutamia, lähinnä rakennushankkeisiin liittyneitä inventointeja. Ainoa tutkimuksellisista lähtökohdista ponnistanut inventointi on 1980-luvulla tehty Hämeen Härkätien inventointi (Masonen & Heikkinen 1986–1987). Marttilassa tie on kulkenut Paimionjoen pohjoispuolella, joen mutkia seuraten, vajaa 3 kilometriä selvitysalueesta kaakkoon.

Vuonna 2003 tehtiin Hausjärven ja Naantalin välille rakennettavaan maakaasuputkilinjaan liittyvä inventointi (Raike 2003). Linja sivusi Marttilan kunnan pohjoisreunaa, usean kilometrin päässä nykyisestä selvitysalueesta, eikä linjauksen tältä osuudelta tehty löytöjä. Vuonna 2013 inventoitiin Koski Tl:n Verhonkulmaan suunnitellun tuulivoimapuiston alue, joka ulottui Marttilan kunnan koillisosaan (Bilund 2013). Inventoinnissa löydettiin kivikautinen irtolöytöpaikka noin 6,5 kilometriä nykyisestä selvitysalueesta koilliseen (*Marttila Haarankallio*, Muinaisjäännösrekisterin tunnus 1000023058). Löydetyt kvartsi- ja kvartsiitti-iskokset sijaitsevat Bilundin mukaan mesoliittisella rantavyöhykkeellä, korkeudeltaan noin 80–85 m mpy. Lähistöltä löydettiin myös lähes kokonaan tuhoutunut hiilimiilu.

Ainoa nykyiselle selvitysalueelle osunut aiempi tutkimus on vuonna 2010 tehty

voimajohtolinjan inventointi Forssan ja Liedon välillä (Laulumaa 2010). Voimajohto kulkee nykyisen selvitysalueen eteläosan läpi. Inventoinnissa ei löydetty lainkaan arkeologisia kohteita. Maastotarkastuksessa ei käyty läpi peltoalueita, joten todennäköisesti nykyisellä hankealueella ei sen yhteydessä käyty.

Selvitysalueelta ei siis ennen kevään 2024 inventointia tunnettu kiinteitä muinaisjäännöksiä tai muita arkeologisia kohteita. Lähimmät tunnetut kohteet sijaitsevat kilometrien päässä tulevalta aurinkovoimala-alueelta. Paimionjoen varrella, noin 3,4 kilometrin päässä hankealueen etelärajasta, sijaitseva löytöpaikka (*Marttila Mäntsälä*, 480040001) ja siihen liittyvä kiinteä muinaisjäännös (480010001). Mäntsälän tilalta on vuonna 1934 löytynyt keihäänkärki, johon liittyen paikalle tehtiin 1990-luvulla tarkastuskäyntejä (Poutiainen 1997; Schauman-Lönnqvist 1999). Löytö voi olla peräisin rautakautisesta polttokalmistosta.

Noin 4,5 kilometrin päässä hankealueesta sijaitsee kiinteän muinaisjäännöksen statuksen saanut vanha kirkonpaikka (*Marttilan sakaristo*, 1000014835), joka on sijainnut suunnilleen nykyisen Pyhän Martin kirkon kohdalla. Aluetta on kaivettu vuosina 1937 ja 1955, jolloin saatiin esiin rakennuksen perustuksia (Kartano 1946; Voionmaa 1955). Kyseessä on Aulis Ojan (1959: 63–77) mukaan keskiajan lopulla, todennäköisesti vuoden 1500 paikkeilla, rakennetun kirkon jäännökset. Marttilasta on perimätietoa myös kahdesta muusta Hämeen Härkätien varrella sijainneesta kirkonpaikasta.

Paimionjoen varrella, selvitysalueen etelä- ja kaakkoispuolella, on useita metallinetsinnässä saatuja löytöpaikkoja. Noin 4,5 kilometrin päässä selitysalueen eteläpuolella sijaitsee keskiaikaiseksi arvellun hevosenkengän löytöpaikka (*Marttila Penttilä*, 1000050803). Noin 3,5 kilometriä selvitysalueesta kaakkoon sijaitsevalta kohteelta (*Marttila Ruskolainen*, 1000049252) on löydetty historiallisen ajan asutukseen liittyviä pienesineitä ja rahoja, joista vanhimmat ajoittuvat 1500-luvulle. Samankaltainen löytökeskittymä on saatu myös noin 4,5 kilometriä hankealueesta kaakkoon (*Marttila Hirvas*, 1000048480). Näiden lisäksi noin 5,4 kilometriä hankealueesta etelälounaaseen sijaitsee kiinteäksi muinaisjäännökseksi merkitty historiallisen ajan kylänpaikka (*Marttila Alikylä*, 1000049323), josta metallinetsimellä on löydetty muun muassa pienesineitä ja 1500-luvun rahoja. Paimionjoen varren tunnetut kohteet ja löytöpaikat jatkuvat runsaina Marttilan kunnan ulkopuolella sekä itään, Koski Tl:n kunnan puolelle, että länteen, Liedon puolelle, ajoittuen kivi- ja rautakaudelta aina historialliselle ajalle asti.

Todellisuudessa löytöjä on tietenkin tehty myös Marttilasta rekisterimerkintöjä enemmän. Jo Killisen (1877) mukaan esimerkiksi ”*Palaisten Martin talon eli Penttilän uudelta niitulta on löydetty miekka, mutta ei ole tietoa mihin se on joutunut.*” Lisäksi Hirvaksen kylästä on tavattu ”*neliskulmainen vaskiraha*” ja ”*Krouvin pellolta on löydetty pieni kanuunan kuula, 3 tuumaa läpimitaltaan. Se on nyt Krouvin alatalossa suolasurvimena.*” Näitä löytöjä ei kuitenkaan ole tehty selvitysalueelta.

Myös kivikautisia löytöjä on todellisuudessa tehty kunnan alueelta paljon enemmän kuin yksi, jo edellä mainittu rekisterimerkintä antaisi ymmärtää. Killinen (1877) kertoo useista ”ukonvaajoista” eli todennäköisistä kivikirveistä. Aulis Ojan (1959: 11–16) mukaan Marttilasta on löydetty sekä useita kiviesineitä että yksipuisia ruuhia, jotka voisivat hänen mukaansa viitata myös pysyvämpään asutukseen.

Vaikka kunnan alueella ei nykyään sijaitsekaan yhtään järveä, ei tilanne ole aina ollut sama. Jääkauden päätyttyä nykyinen Marttilan kunnan alue oli veden alla, mutta jo noin vuonna 6500 eKr. seudulle muodostui kaksi suurta saarta. Saaristo kuroutui Ojan mukaan rannikkomaaksi noin vuoteen 5000 eKr. mennessä, jolloin Paimionjoen suu sijaitsi Marttilassa. Maan jatkaessa kohoamistaan muodostui alueelle joen lisäksi useita järviä, jotka sittemmin ovat kasvaneet umpeen ja soistuneet. Nykyisen tutkimusalueen kannalta kivikautisista irtolöydöistä mielenkiintoisin on Ojan mainitsema vasarakirves, joka löydettiin

Ihmistenojan rannalta Krouvin pellolta. Mahdollisesti löytö on peräisin tutkimusalueen eteläpuolelta nykyisen valtatie 10:n läheisyydestä.

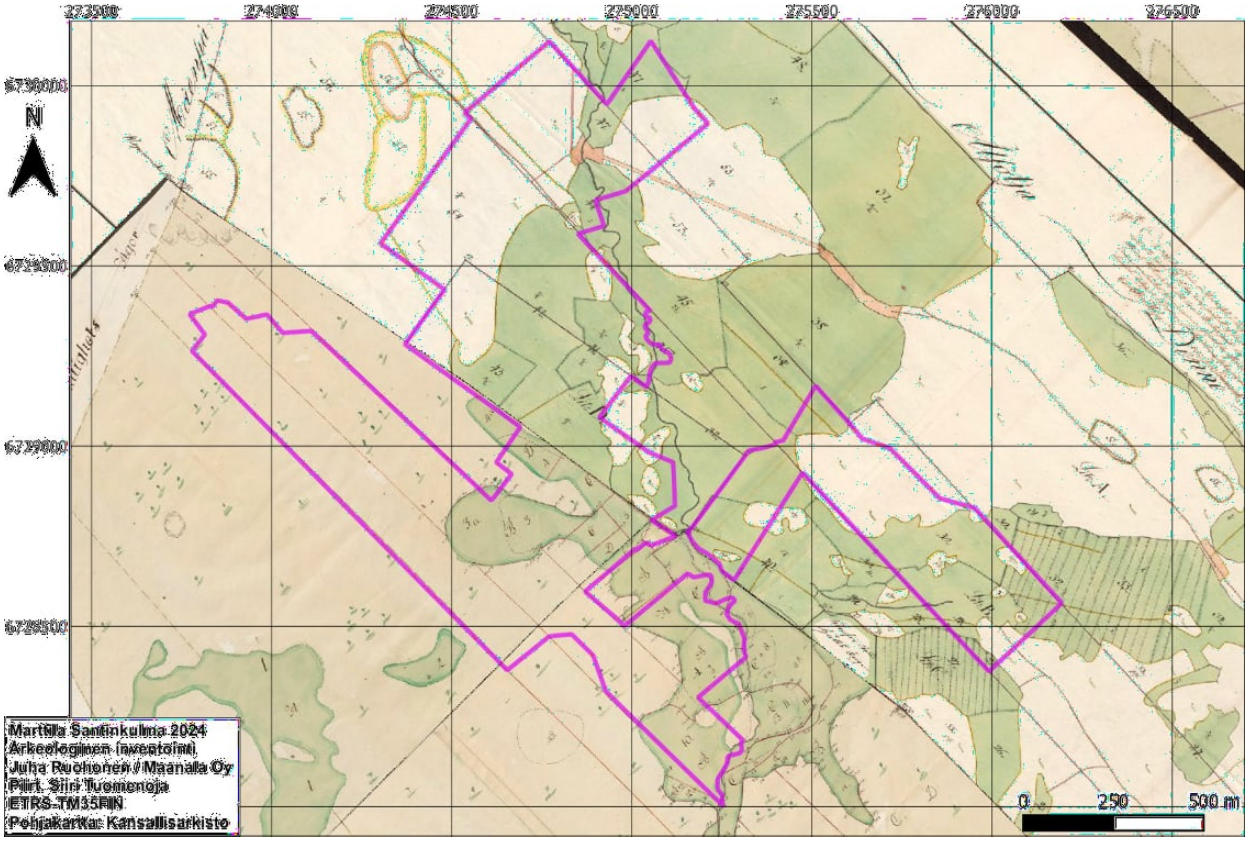

Kuva 5. Tutkimusalue asemoituna isojakokartoille. Koillisessa Huovariston rusthollin tilusten kartta (Lönnmark 1800–1801) ja lounaassa Krouvin, Purhalan ja Mäntsälän kylien maaomistusten kartta (Strömborg 1778–1779).

2.3. Historialliset kartat ja ilmakuvat

Vanhimmat tämän selvityksen yhteydessä tutkitut ja nykykartoille asemoidut kartat ovat isojakokarttoja. Hankealueella ne ajoittuvat vuosien 1778–1801 välille (Strömborg 1778–1779; Lönnmark 1800–1801; kuva 5). Isojakokarttojen perusteella asutus on 1700–1800-lukujen vaihteessa keskittynyt Paimionjoen varrelle, jonka pohjoisrannalla ovat tällä kohdin sijainneet Huovariston (*Huovaris*), Purhalan, Krouvin (*Kroufvis/Krouwis*) ja Mäntsälän kylät. Huovaristo, Krouvi ja Mäntsälä on karttoihin merkitty ratsutiloiksi (*rusthåll*). Kylät ovat kuuluneet Marttilan pitäjään, Maskun kihlakuntaan ja Turun ja Porin lääniin. Hankealueella ei pysyvää asutusta ole 1800-luvun alkuun mennessä ollut.

Marttilan kirkkopitäjän synty on ajoitettu 1300-luvulle, ja ensimmäinen maininta seurakunnasta on vuodelta 1409 (Oja 1959: 30–34; 40–43; 51–55). Aulis Ojan mukaan Marttila on alun perin kuulunut Uskelan kirkkopitäjään, josta se on erotettu omaksi pitäjäkseen 1300-luvun puolivälissä kirkkomatkan käydessä liian pitkäksi lisääntyvälle paikalliselle asutukselle. Krouvin talo on Ojan mukaan todennäköisesti Marttilan vanhin ja kuuluu 1300-luvulla perustettuihin kantakyliin. Mäntsälä ja Purhala ovat Krouvin tytärkyliä ja perustettu mahdollisesti 1400-luvulla. Huovarin kylä eli myöhempi Huovaristo mainitaan ensimmäisen kerran asiakirjoissa vuonna 1540, jolloin siihen on kuulunut kolme taloa. Samaan aikaan Krouvin, Mäntsälän ja Purhalan kylät käsittivät jokainen kaksi taloa. Keihäänkärkilöydön ja mahdollisen

kalmistohavainnon perusteella Paimionjoen varren asutus voi myös olla paljon oletettua vanhempaa.

Selvitysalueen koillis-itäpuoli on kuulunut isojaon aikaan Huovariston rusthollin omistuksiin lukuun ottamatta alueen keskelle jäävää, pappilalle (*Sanct Mårtens Sokns Prästegård*) kuulunutta ulkoniittypalstaa. Isojako on tehty Huovariston jakokunnassa vuosien 1785–1801 aikana. Selvitysalueen lounais-länsipuoli on kuulunut Purhalan, Mäntsälän ja Krouvin kylien maihin. Isojako tehtiin Krouvin jakokunnassa, johon mainitut kolme kylää kuuluivat, vuosina 1779–1787.

Rajat Karinaisten ja Tarvasjoen jakokuntiin on isojakokartoille merkitty nykyistä vastaavaan paikkaan, selvitysalueen länsi- ja luoteispuolelle. Entinen Tarvasjoen kunta on nykyään osa Liedon kaupunkia ja Karinainen puolestaan Pöytyän kuntaa. Selvitysalueen maaomistukset on merkitty suunnilleen isojakoa vastaaviksi myös vuonna 1845 laadittuun pitäjänkarttaan (karttalehdet 2022 05 ja 2022 08; kuva 6). Huovariston ja Purhalan kylien välinen raja sekä pappilan ulkoniityn rajat ovat säilyneet paikoillaan myös vuosien 1963–1991 peruskartoilla (karttalehdet 2022 05 ja 2022 08). Oja (1959: 31–34) pitää jakokuntien välisiä rajoja vanhoina, ”uudisasutuskaudelta” peräisin olevina. Ainakin Marttilan ja Karinaisten jakokuntien välinen raja on todennäköisesti vanha, sillä Paasimäen rajapaikka esiintyy asiakirjoissa jo vuonna 1546.

Kuten jo edellä mainittiin, on asutus kartta-aineiston perusteella keskittynyt isojaon aikaan Paimionjoen rannoille, Hämeen Härkätien varrelle. Tutkimuksen kohteena oleva maa-alue on ollut tuolloin kylien takamaata ja sijainnut noin 2,5–5 kilometrin päässä lähimmistä kyläpaikoista. 1800-luvun alussa lähin asuinrakennus on ilmeisesti ollut noin 1,5 kilometrin päässä selvitysalueen eteläreunasta sijainnut ”vanhan Dragon peltotorppa”. Maat selvitysalueella ovat 1700–1800-lukujen taitteessa olleet metsää ja suota sekä Ihmistenojan molemmille puolille levittäytyviä niittyjä. Alueen itäpuolella on kulkenut Huovariston kylästä lähtenyt tie, joka on päättynyt Ihmistenojan rantaan, selvitysalueen pohjoispäätyyn. Toinen tie on johtanut Dragon torpalta selvitysalueen eteläreunasta alkaville niityille. Alueen lounaispuolen niityille on lisäksi merkitty muutamia niittylatoja tai muita ulkorakennuksia.

Vuoden 1845 pitäjänkartta on selvästi laadittu isojakokarttojen pohjalta, joten se ei juuri sisällä uutta tietosisältöä alueesta. Kartalle on merkitty kaksi jo edellä mainittua tietä, joiden lisäksi selvitysalue koostuu metsän keskelle raivatuista niittymaista. Asutus keskittyy kartalla edelleen Paimionjoen varrelle.

Alueen vanhimmat peruskartat ovat vuodelta 1963 (kuva 7). Niiden, kuten myös alueen ilmakuvien (Paikkatietoikkuna), joista vanhin on vuodelta 1948, perusteella asutus on 1800-luvun loppupuolen – 1900-luvun alkupuoliskon aikana levittäytynyt kylien aiemmille takamaille keskittyen erityisesti Ihmistenojan varteen. Tuolloin myös entiset niittymaat on raivattu pelloiksi. Sotien jälkeen alueelle perustettiin runsaasti pieniä asutustiloja. 1900-luvun puolivälin jälkeen alueella ei ole tapahtunut suuria maisemallisia muutoksia, mutta joitakin vanhoja metsä- ja suoalueita on vielä viimeisten vuosikymmenten aikana raivattu ja otettu viljelykäyttöön.

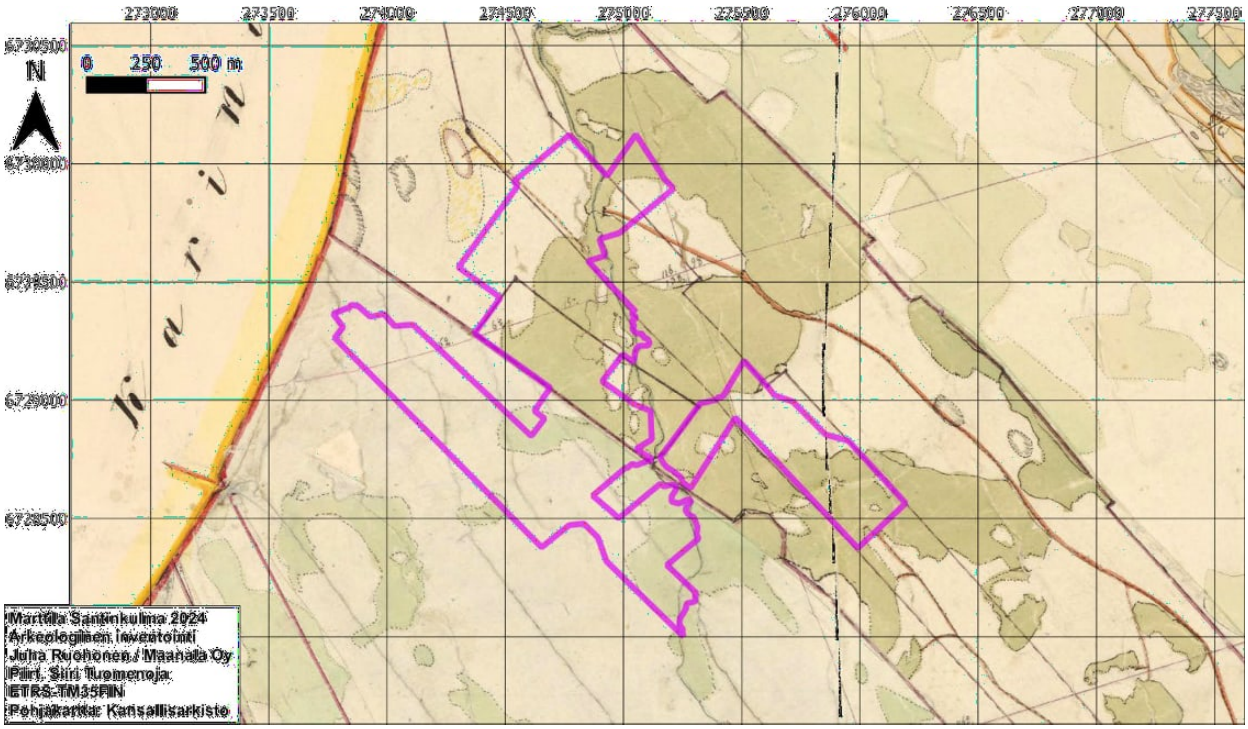

Kuva 6. Tutkimusalue vuoden 1845 pitäjänkartoilla (karttalehdet 2022 05 ja 2022 08 Marttila).

2.4. Paikannimistö

Isojakokartoilla (Strömborg 1778–1779; Lönnmark 1800–1801) ja niihin liittyvissä asiakirjoissa on lueteltu melko paljon paikannimistöä tutkimusalueen ympäristöstä. Monet nimet liittyvät alueen asemaan kylien ja talojen takamaina. Kartoilla esiintyvät esimerkiksi nimet *Takamaa, Välimetsä, Huovarinperä* ja *Loukaskorpi*. Kartoille on myös nimetty joitakin rajamerkkejä, kuten *Hallinlähde*, *Kalliolato* ja *Juutinkanto*. Hallinlähde on ollut Ihmistenojan varrella sijainnut lampi tai ojan leveämpi kohta. Halli taas viittaa ilmeisesti alun perin Heikolassa sijainneeseen talonnimeen.

Erisnimiin, etenkin talonnimiin, liittyvät paikannimet lisääntyvät oletetusti kohti nykyaikaa tultaessa; alueelta löytyvät esimerkiksi *Santti*, *Suutari* ja *Pohjatalo*. Osa omistukseenkin liittyvästä nimistöstä saattaa olla ajallisesti vanhaa. Ainakin Ojan (1959: 20) mukaan Huovariston pellonnimessä *Montola* olisi säilynyt ”muisto ammoisista halikkolaisista eräomistuksista” ja nimen lähtökohtana on ollut Halikon Muntolan/Montolan talo.

Tutkimuksellista mielenkiintoa herättää alueen halki virtaavan *Ihmistenojan* nimi. Killinen (1877) kirjoittaa nimestä seuraavasti: ”*Kuulin jonkun sanovan, että täällä sanotaan Lappalaisia ihmisiksi, ja että tuon ajan nimi olisi muistutus heistä. Ojan lähimaista Mäntsälän maalla on ollut torppa nimeltä ”Lappalainen” ja joen toisella puolen Ruskulaisten maalla on ollut ”Lappalais-niittu”*.

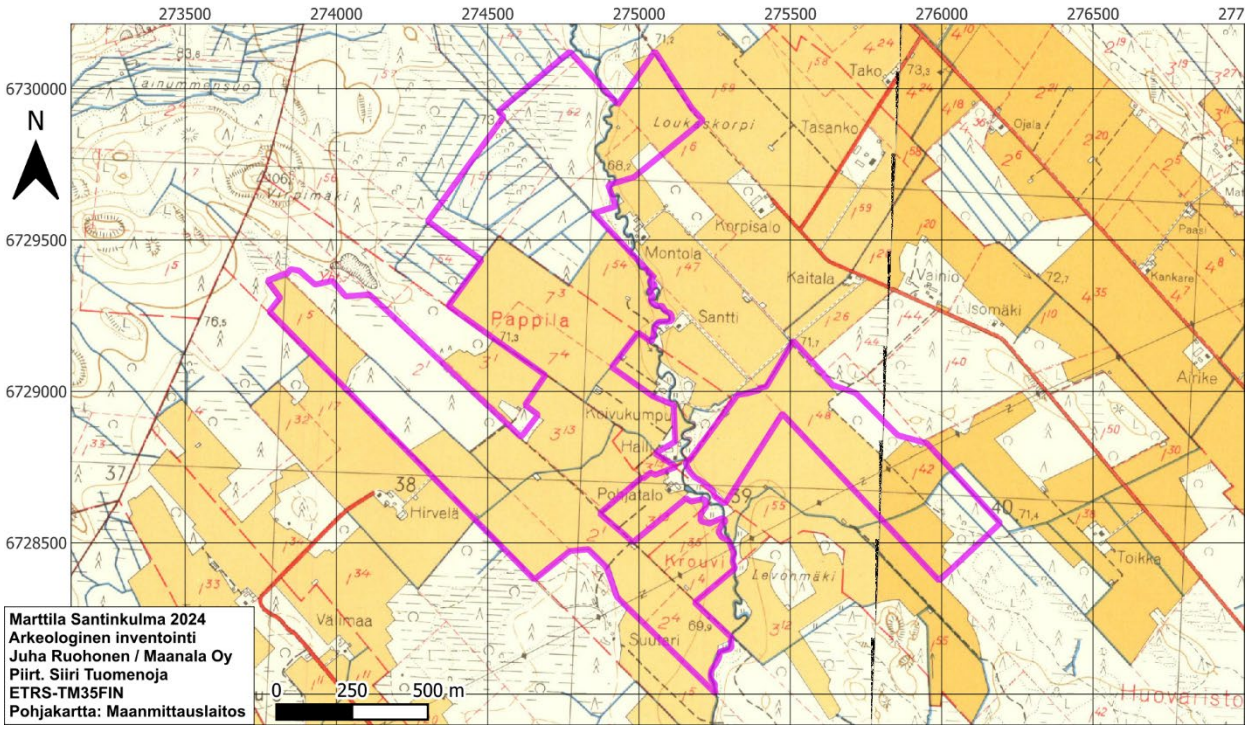

Kuva 7. Tutkimusalue asemoituna vuoden 1963 peruskartoille (*karttalehdet 2022 05 ja 2022 08).*

3. Maastohavainnot

Taustatutkimuksen perusteella selvitysalueella on voinut olla jonkinlaista ihmistoimintaa aina kivikaudelta historialliselle ajalle asti, mutta alue vaikuttaa olleen aina 1900-luvulle asti syrjässä keskeisimmistä asutuspaikoista.

Inventointialueen hallitsevana maisemaelementtinä voidaan pitää tasaista ja alavaa peltomaata, jota useissa ilmansuunnissa reunustaa moreenimaa. Toinen tutkimusalueelle luonteenomainen piirre on alueen halki pohjois-eteläsuunnassa kulkeva Ihmistenoja. Yleisesti ottaen korkeuserot tutkimusalueella ovat hyvin vähäisiä.

Peltoalueiden suhteen vallitseva maaperä on savi. Kallioalueita ei selvitysalueelle osunut lainkaan, myös moreenimaan osuus oli vähäinen. Yleisesti ottaen karkeajakoiset maalajialueet tarkastettiin huolellisesti sekä silmämääräisesti, kairaamalla että tekemällä alueille koepistoja.

Pelloilla tehtiin silmämääräistä havainnointia ja pintapoimintaa lähinnä otosmaisesti. Koska suurin osa pelloista osoittautui suopohjaisiksi, ei niiden läpikäymistä katsottu arkeologisen potentiaalin tarkastamiseksi välttämättömänä. Mainittakoon kuitenkin, että Montolan pohjoispuoleinen kynnöksellä ollut pelto Loukaskorven alueella pintapoimittiin kokonaisuudessaan, sillä tänne Ihmistenojan rantaan on jo 1700-luvulla johtanut Huovariston kylästä lähtenyt tie. Pellolta ei kuitenkaan saatu havaintoja 1900-lukua vanhemmasta ihmistoiminnasta. Moreenialueisiin rajoittuvien peltojen reunojen osalta kaikki peltoalueet ja niihin rajoittuvien ojien leikkaukset tarkastettiin. Pellot ovat olleet ilmeisen vähäkivisiä, sillä muualla Varsinais-Suomessa varsin yleisiä raivauskasoja ei peltojen reunoilta havaittu.

Maalajiltaan hiekkapitoinen alue selvitysalueen luoteiskulmassa tarkastettiin erityisellä tarkkuudella, mutta ilman tuloksia: on kuitenkin huomioitava, että suurin osa hiekkapitoisesta alueesta jäi selvitysalueen ulkopuolelle (esim. heti alueen ulkopuolella on kookas hiekanottoalue) ja siten tarkastamatta. Tämä olisi korkeustason puolesta, sijoittuen noin 75–80 m mpy, potentiaalista mesoliittisen kivikauden rantavyöhykettä. Santinkulman hankealueen alavasta topografiasta ja vallitsevasta maaperästä johtuen tarkastettavalta alueelta ei löytynyt esihistoriallisten pyyntikulttuurien kannalta muuta potentiaalista asuinpaikkamaastoa.

Rautakautisen asutuksen suhteen alue on puolestaan ollut kaukana kulkukelpoisista vesistöistä. Keski- ja uudella ajalla hankealue on ollut Marttilan kylien ja talojen niittynä käyttämää ulkomaata. Asutus on entisille takamaille levittäytynyt vasta 1800-luvun loppupuolen ja 1900-luvun alkupuoliskon aikana, keskittyen erityisesti Ihmistenojan varteen. Tuolloin myös entiset niittymaat on raivattu pelloiksi.

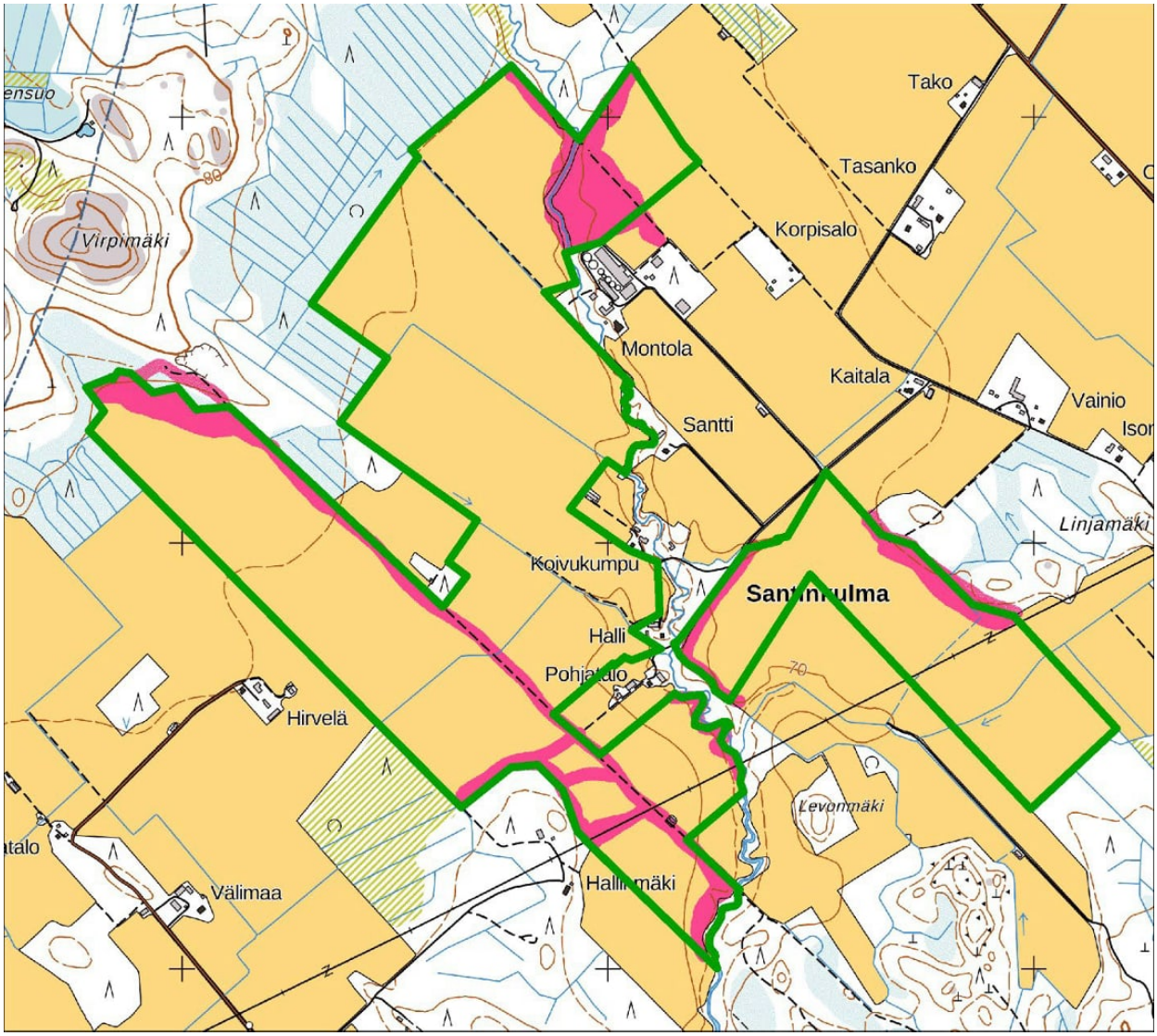

Kuva 8. Tutkimusalue rajattuna vuoden 2024 peruskarttaan. Punaisella merkittynä maastossa tarkastetut alueet. Mittakaava 1:15 000.

Kuva 9. Viistokuvassa selvitysalueen luoteisosaa. Hankealue rajautuu tasaiselle savipitoiselle peltoalueelle (punaisella rajatulle alueelle). Alueen ulkopuolelle jäävä metsäinen niemeke kuvan keskellä on maalajiltaan hiekkaa ja myös korkeustasoltaan potentiaalinen kivikautiselle asutukselle. Kuvattu pohjoiseen.

Kuva 10. Selvitysalueen lounaisosa on samoin suhteellisen tasaista savipitoista peltoa. Kuvattu kaakkoon.

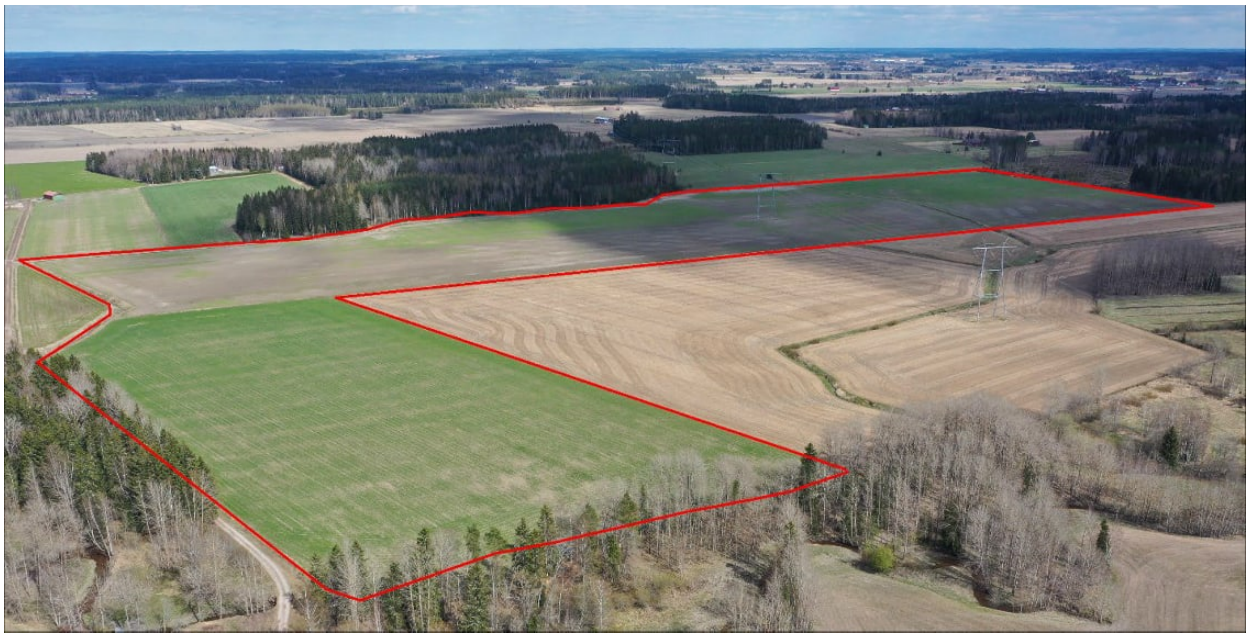

Kuva 11. Selvitysalueen itäosa muodostaa oman erillisen lohkonsa. Alue on loivasti Ihmistenojaan viettävää savipeltoa. Kuvattu koilliseen.

Kuva 12. Pohjoisosassa selvitysalueen pellot viettävät loivasti kuvan poikki kulkevaan Ihmistenojaan. Edustalla Montolan tila. Kuvattu pohjoiseen.

4. Yhteenveto

Toukokuun 2024 inventoinnissa hankittiin ajantasainen yleiskuva Marttilan Santinkulman hankealueen arkeologisesta kulttuuriperinnöstä. Alueelta ei vanhastaan tunnettu lainkaan muinaisjäännöksiä.

Hankealue osoittautui topografialtaan melko tasaiseksi pinta- ja pohjamaalajiltaan pääasiassa savea olevaksi peltoalueeksi. Alueen intensiivinen maankäyttö on alkanut pääosin vasta 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Alueelta ei tutkimuksissa todettu kiinteitä muinaisjäännöksiä tai muita kulttuuriperintökohteita.

Turussa ja Lahdessa 24.6.2024,

Juha Ruohonen, arkeologi, FM

Siiri Tuomenoja, arkeologi, FM

Maanala Oy

5. Lähteet

Internetlähteet:

Geologian tutkimuskeskuksen ylläpitämä Maankamara-karttapalvelu [https://gtkdata.gtk.fi/maankamara/].

Helsingin yliopiston digitaalisten ihmistieteiden keskuksen ylläpitämä Nimisampo-verkkopalvelu. [https://nimisampo.fi/fi/].

Kotimaisten kielten keskuksen ylläpitämä Digitaalinen Nimiarkisto [https://nimiarkisto.fi/].

Maanmittauslaitoksen ylläpitämä Paikkatietoikkuna-karttapalvelu [https://kartta.paikkatietoikkuna.fi].

Museoviraston ylläpitämä Kulttuuriympäristön palveluikkuna eli niin sanottu Muinaisjäännösrekisteri [https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx].

Kirjallisuus ja tutkimusraportit:

Bilund, Antti 2013. *Koski Tl ja Marttila. Verhonkulman tuulivoimapuiston muinaisjäännösinventointi*. Mikroliitti Oy. Museoviraston arkisto.

Kartano, E. 1946. Den medeltida sakristian i S:t Mårtens och kyrkan i S:t Bertils. *Finskt Museum* 53, 31–42.

Killinen, Kustaa 1877. *Kiinteitä muinaisjäännöksiä Maskun kihlakunnassa*. Museoviraston arkisto.

Laulumaa, Vesa 2010. *Forssa – Lieto. Arkeologinen inventointi 400–110 kilovoltin voimajohtohankkeen alueella*. Museoviraston arkisto.

Masonen, Jaakko & Heikkinen, Markku 1986–1987. *Hämeen Härkätien inventointikertomus*. Museoviraston arkisto.

Oja, Aulis 1959. *Marttilan pitäjän historia*. Marttilan seurakunta ja kunta.

Poutiainen, Hannu 1997. *Marttila, Mäntsälä. Rautakautisen löytöpaikan/kalmiston? tarkastus*. Museoviraston arkisto.

Raike, Eeva 2003. *Gasum Oy maakaasuputkilinjan länsilaajennuksen esihistoriallisen ajan muinaisjäännösten inventointi välillä Hausjärvi – Naantali.* Museoviraston arkisto.

Voionmaa, Jouko 1955. *Marttila kirkonpaikka*. Museoviraston arkisto.

Karttalähteet:

Lönnmark, Johan 1800–1801. *Charta öfver Huovaristo Rusthålls ägor uti St Mårtens Sokn Masku Härad och Åbo Lähn. Till Storskrifte författad åren 1800 och 1801.* Maanmittaushallituksen uudistusarkisto, Kansallisarkisto.

Peruskartta 1991. *Karttalehti 2022 05 Seppälä*. Päällepainatus vuoden 1983 karttaan. 1:20 000. Maanmittauslaitos.

Peruskartta 1983. *Karttalehti 2022 05 Seppälä*. 1:20 000. Maanmittauslaitos.

Peruskartta 1963. *Karttalehti 2022 05 Karinainen*. 1:20 000. Maanmittauslaitos.

Peruskartta 1991. *Karttalehti 2022 08 Koivukylä*. Päällepainatus vuoden 1983 karttaan. 1:20 000. Maanmittauslaitos.

Peruskartta 1983. *Karttalehti 2022 08 Koivukylä*. 1:20 000. Maanmittauslaitos.

Peruskartta 1963. *Karttalehti 2022 08 Koivukylä*. 1:20 000. Maanmittauslaitos.

Pitäjänkartta 1845. *Karttalehti 2022 05 Marttila*. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto.

Pitäjänkartta 1845. *Karttalehti 2022 08 Marttila*. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto.

Strömborg, Johan 1778–1779. *III D. af Chartan öfver Purhala Mäntsälä och Kroutwis byars samfälke åker äng och skog belägne uti Åbo och Björneborgs Höfdinge Dömme Masku Härad och St Mårtens Sokn afmalle åren 1778 och 1779.* Maanmittaushallituksen uudistusarkisto, Kansallisarkisto.